

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig (SOU 2024:49)

Genom remiss den 26 september 2024 har Svenska ILO-kommittén ombetts att yttra sig över betänkandet *Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig* (SOU 2024:49).

Utredningens uppdrag i korthet

Utredningens uppdrag har sammanfattningsvis varit att se över regelverket för arbetslöshetsförsäkringen och arbetslöshetskassornas deltagande i arbetet med krisberedskap och civilt försvar. Syftet med uppdraget har varit att förbättra förutsättningarna för att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera vid störda förhållanden, allvarlig fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Utredningens förslag i korthet

Systematiskt beredskapsarbete och samverkan samt deltagande i arbetet med beredskap

Arbetslöshetskassornas verksamhet att handlägga ärenden om, och betala ut, arbetslöshetsersättning utgör enligt utredningen samhällsviktig verksamhet. Om sådan ersättning under en längre tid inte kan betalas ut skulle det enligt utredningen kunna leda till betydande problem för arbets sökande som saknar marginaler i sin ekonomi och även allvarliga konsekvenser på samhällsnivå.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att arbetslöshetskassorna ska vara skyldiga att bedriva ett systematiskt beredskapsarbete i syfte att utveckla en god förmåga att hantera sin samhällsviktiga verksamhet inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Utredningen föreslår vidare att arbetslöshetskassorna ska samverka med varandra inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap i syfte att upprätthålla sin samhällsviktiga verksamhet. Vidare föreslås bl.a. att Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen ska kunna ålägga

en arbetslöshetskassa eller en annan aktör att delta i arbetet med beredskap med beredskapsmyndigheterna i beredskapssektorn för ekonomisk säkerhet.

Preliminär arbetslöshetsersättning

Utredningen bedömer att det finns behov av att möjliggöra utbetalning av arbetslöshetsersättning när en arbetslöshetskassa varit förhindrad att betala ut arbetslöshetsersättning vid ett för arbetslöshetskassan ordinarie utbetalningstillfälle. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det ska finnas en möjlighet för en arbetslöshetskassa att besluta om preliminär arbetslöshetsersättning i en sådan situation.

Enligt utredningens förslag ska den preliminära arbetslöshetsersättningen lämnas till de mottagare som fick arbetslöshetsersättning vid arbetslöshetskassans senaste ordinarie utbetalningstillfälle och med de belopp som då betalades ut. En sådan ersättning ska lämnas utan tillämpning av de ordinarie villkoren för arbetslöshetsersättningen. Enligt utredningens förslag ska den arbetslöshetskassa som beslutat om preliminär arbetslöshetsersättning så snart det är möjligt utreda om mottagaren haft rätt till arbetslöshetsersättning den månad som den preliminära arbetslöshetsersättningen avsåg och i så fall beräkna och bestämma slutlig arbetslöshetsersättning. En mottagare som fått preliminär arbetslöshetsersättning föreslås vara återbetalningsskyldig för den utbetalade ersättningen om rätt till arbetslöshetsersättning inte funnits eller för delar av ersättningen om ersättning lämnats med ett för högt belopp.

Undantag från bestämmelser i arbetslöshetsförsäkringen vid en fredstida krissituation

Utredningen föreslår att regeringen vid en fredstida krissituation, som påverkar arbetsmarknaden, ska kunna föreskriva om undantag från vissa bestämmelser i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring. Det föreslås att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om undantag från bestämmelser om bl.a. återupptagande av näringsverksamhet, karenstid, ersättningsperiodens längd avseende antalet ersättningsdagar, fastställande av ersättningsnivå baserat på medlemskap eller anslutning till en arbetslöshetskassa avseende procentsatserna i varje angivet tidsintervall och nedtrappning av ersättningsnivåer.

Förslagets förhållande till ILO-konventioner

Betänkandet innehåller en analys av förslagets förenlighet med Sveriges åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner. De ILO-instrument som utredningen har identifierat som relevanta i förhållande till utredningens förslag är ILO:s konvention (nr 168) om främjande av

sysselsättning och skydd vid arbetslöshet samt den tillhörande rekommendationen (nr 176). Utredningen konstaterar att konvention nr 168 och den tillhörande rekommendationen nr 176 kompletterar andra ILO-instrument som Sverige tidigare antagit, såsom konvention (nr 102) om minimistandard för social trygghet, konvention (nr 122) om sysselsättningspolitik, konvention (nr 142) om utveckling av mänskliga resurser och konvention (nr 150) om arbetsmarknadsförvaltning.

Utredningen konstaterar att konvention nr 168 innehåller bestämmelser avseende bl.a. den personkrets som ska omfattas av skydd vid arbetslöshet, villkor för ersättning, ersättningsnivåer, ersättningsperiodens längd och karenperiod. Utredningens bedömning är att förslagen om stärkt beredskap, preliminär arbetslöshetsersättning och att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i lagarna om arbetslöshetsförsäkring inte kan anses röra konventionens artiklar. I fråga om regeringens möjlighet att meddela föreskrifter anger utredningen vidare att det är först vid beslut om avvikande föreskrifter som en analys kan göras gentemot kraven i konventionen. Utredningens bedömning är sammanfattningsvis att förslagen är förenliga med Sveriges åtaganden enligt konventionen.

Utöver de ILO-instrument som utredningen har identifierat som relevanta vill ILO-kommittén även erinra om ILO:s rekommendation (nr 205) om sysselsättning och anständigt arbete för fred och motståndskraft. Av särskild relevans för utredningens förslag är avsnitt III Strategiska förhållningssätt, avsnitt VI Socialt skydd samt avsnitt XII Förebyggande, begränsning och beredskap. I rekommendationen anges bl.a. (Avsnitt III, p. 8) att medlemsstaterna bör anta ett brett förhållningssätt för ett stegvis genomförande av sammanhängande och heltäckande strategier för att främja fred, förebygga kriser, skapa förutsättningar för återhämtning och bygga upp motståndskraft.

Svenska ILO-kommitténs slutsats

ILO-kommittén välkomnar att betänkandet innehåller en analys och bedömning av förslagets förhållande till Sveriges åtaganden enligt relevanta ILO-konventioner.

I likhet med utredningen bedömer ILO-kommittén att ILO:s konvention (nr 168) om främjande av sysselsättning och skydd vid arbetslöshet är relevant i förhållande till utredningens förslag. ILO-kommittén delar utredningens bedömning att förslagen om beredskapsarbete och samverkan inte berörs direkt av någon av konventionens artiklar.

När det gäller utredningens förslag om preliminär arbetslöshetsersättning noterar ILO-kommittén att konventionen innehåller bestämmelser om bl.a. ersättningsnivån och villkor för ersättning men inte några bestämmelser som direkt rör möjligheten att besluta om preliminär ersättning. Eftersom den preliminära arbetslöshetsersättningen enligt förslaget ska prövas i efterhand enligt ordinarie förfarande bedömer ILO-kommittén att rätten till ersättning, ersättningsnivån och villkoren för ersättning inte påverkas av förslaget. Förslaget innebär därmed enligt ILO-kommitténs bedömning endast att det möjliggörs att en utbetalning kan ske och alltså inte att förutsättningarna för den slutliga ersättningen ändras.

I fråga om utredningens förslag om att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om undantag från bestämmelser i lagarna om arbetslöshetsförsäkring bedömer ILO-kommittén att konventionens artiklar visserligen berör vissa av de bestämmelser som regeringen föreslås ska kunna meddela föreskrifter om undantag från. ILO-kommittén delar dock utredningens bedömning att när det gäller förslaget i denna del så är det först vid beslut om avvikande föreskrifter som en analys kan göras gällande förenlighet med kraven i konventionen.

ILO-kommittén bedömer vidare att utredningens förslag ligger i linje med ILO:s rekommendation nr 205.

Mot den bakgrunden delar ILO-kommittén utredningens bedömning att utredningens förslag inte står i strid med Sveriges åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

I beslutet i detta ärende har deltagit undertecknad vice ordförande Ulrika Björne och ledamöterna Cecilia Mobach, Ola Brinnen, Anna Bergsten, Elise-Marie Donovan och Sophie Silverryd samt ersättarna Emelie Barbou des Places, Jeanette Grenfors och Niklas Holmqvist.

Ärendet har handlagts av undertecknad sekreterare.

För Svenska ILO-kommittén

Ulrika Björne
Vice ordförande

Sofia Rasmusson
Sekreterare